

תיאטרון צללים

בשטח החשוב ביותר של המדע הישראלי התנהלו העניינים כמו בתיאטרון צללים. אנשים באו והלכו — מבלי שהקהל ידע למה, מדוע ולאיזה צורך. הידיעות שהגיעו לאוזני הציבור היו מקוטעות וסותרות.

כתביעת איסטראטגי בריטי, בעל יוקרה עולמית, סיפר כי לישראל תהיה פצצה אטומית תוך שנתיים. דעה דומה הביע שרות שידור אמריקאי, שערך מחקר יסודי. אותה שעה נודע, באמצעות הדלפה אמריקאית מכוונת, כי מפקחים אמריקאים ערכו בדיקה חוזרת בכור הגרעיני בדימונה, באישור הממשלה.



על רקע זה באה כפצצה התפרסומית של המדען הבטחוני מיספר אחד, הפרופסור (ל-כימיה) **ארנסט דויד ברגמן**, שטרק את הדלת בפניו של לוי אשכול. הוויכוח סביב התפרסומים וזו התנהלו ברמזים, ורק הגי' ביר את המיסתורין השורר בשטח זה. כי סוף תשכ"ו, במסיבה פרטית, אמר ברגמן כי "ככל שהמדע מתקדם ואנשים ברחוב מבינים פחות, אנו מתקרבים לדיקטטורה. אבל במקום נאצים, יהיו אצלנו הפרופסור רים". על כך הוסיף: "אנשי המישטר הנוכ' חיי — אין לומר עליהם שאינם מוצאים פית' רון לבעיות טכניות. הם בכלל אינם מבינים את הבעיות הטכניות שמציגים בפניהם."

ברגמן, רפייסט מושבע ומעריך נלהב של דויד ברגמן, סיכם את דעותיו בקביעה כי, האוייב במלחמת הישיחורר היו הערבים. אבל היום האוייב הוא רוסיה."

במקום ברגמן נתמנתה בחיפון תעמולתי ועדה, שכלל לא נתכנסה עד סוף תשכ"ו. היה ספק מי מכריע בעניין העלול לקבוע את גורל ישראל לצמיתות — ומה הכשרתו להכריע. כמדען ראשי של מערכת הבטחון — איש הקשר בין עולם המדע וצרכי הבטחון — נתמנה פרופסור אחר בעל שם מצלצל: **אפרים קציר** (קצילסקי). היה זה מינוי מיסטריוזי — כי איש לא ידע בדיוק מה תוכן התפקיד, ואילו סמכויות הוענקו למדען זה.

בשאר השטחים פעל המדע הישראלי ללא תכנון מרכזי, וללא חלוקה ראיולגית של המשאבים המצומצמים. חלק ניכר מכוחות המדע פונו במחקרים שלא היו קשורים כלל בבעיות ישראל, ושנסמרו בקבלנות על ידי מוסדות אמריקאים. ואילו מוסדות החינוך ה' תלמידי עמדו בתשכ"ו בסימן שרשרת בלתי פוסקת של סקנאלים אקדמיים. באוניברסיטת טכניון, במידה רבה באשמת הנחלת האוניברסיטה. ואילו בניין הטכניון החיפאי הודעוץ תחת מהלומת הסיכסוך בין שתי קבוצות של אדריכלים, בראשות **אביה השמשוני** מצד אחד ו**אפרים מאנספלד** מצד שני. סיכסוכים אלה לא העלו את קרנם של מוסדות ההשי' כלה המדעית, ואילו מצבם הכספי הלך והחמיר אף הוא.

רפואה

יוסף סוסנר

מכות במרפאה

הרופא של תשכ"ו שכב בבית החולים. הוא אושפז במשך שבועות ארוכים, אחרי שנפגע קשה בעת קטטה במרפאת קופת החולים. חולה מתפרע, כן 50 ואב לשמונה ילדים, היכה אותו קשות.

ד"ר **יוסף סוסנר**, שעלה לפני שלוש שנים מרומניה, לא היה הרופא היחיד שנפגע השנה. הוא היה אחד מרבים. הוא סימל את התופעה העיקרית בחיי הרפואה של תשכ"ו. ההתקפה המרוכזת על הרופאים מצד שכבות שונות של הציבור — החל בעסקניהדת, ש' ניהלו נגדם הסתה רצופה ומתמדת על רקע ניתוחי הקמתם, וכלה בתושבי עיירות פיתוח, שתקפו אותם כנציגי השלטון.



בבית החולים קפלו כילו בני מושב דתי, בהדרכת הרב שהוא שכיר המדינה, את חמ' חם ברופאים ובמכשירים, בגלל ניתוח גוייה. בירושלים נאלצו הרופאים, בסוף תשכ"ו, לקרוא להגנה משטרתית מוגברת כדי לבצע בחסות הנשק ניתוח חיוני בגופת נפטר.

חור של מנכ"ל משרד הבריאות, הרופא ד"ר **רפאל גז'בין**, שאסר על הרופאים לחתום על התחייבות לאיביצוע ניתוחים, ערר אף קווא את זעם עסקניהדת. הכנסת הקדישה עשרות שעות לוויכוחי סרק על הצעת חוק, גרועה מאין כמוה, לשינוי ה' מצב בעניין זה. אחרי שמפא"י הבטיחה את הדבר לדתיים, בעיסקה צינית ואופיינית, ערב הקמתה של הקואליציה הממשלתית.

אותה שעה התגוננו הרופאים בחזית אחרת: המרירות הגוברת של בני ישראל השניה נגד מוסדות הרפואה של קופת החולים. עם הפסקת העלייה, היתה צפויה לישראל כפעם הראשונה הסכנה שיגיע הקץ לשפע הרופאים בארץ. באזורי הספר כבר הורגש חוסר חמור, שפגע קשה ברמת השרות הרפואי. תגובתם של בריונים ממורמרים הגבירה את התהום. העובדה שהרופא הוא בעל סמכות שלטונית, המתלק תעודות שיחורור מעבודה והסבות כלכליות אחרות, הוסיפה שמן למדורה.

אפשר היה להקל במיקצת על המצב, אילו ניתן היה לרכז את כל המשאבים הרפואיים במנגנון מלכתי אחד של ביטוח בריאות. אולם כל המפלגות במדינה, מחרות ועד מק"י, התנגדו לכך למעשה. מבין 120 חברי הכנסת, רק אחד דרש זאת בפירוש. כל השאר השתמשו בסיסמות של בריאות ממלכתית כדי לקיים ולבצר, בכספי המדינה, את קופות החולים הפוליטיות הקיימות, המחוקקות את מנגנוני המפלגות.

פלא הוא שבאחריהן זו של בעיות בלתי פתורות, קנוניות מפלגתיות והתפרצויות זעם, התקדמה הרפואה הישראלית בכל זאת. אולם העבודה המדעית השקטה לא פסקה. להערכה מיוחדת היו רופאים הישראליים בשטח שתילת כליות, הפותחים גם בישראל אופקים חדשים בחזית ההומאנית ביותר של החברה — המלחמה במוות ובמכאוב.



השריפה הגדולה בבניין צי"ם: סמל לקלות דנת

שניבנו באותה הזנחה קלת דעת כמו שיטותיה הכלכליות, היתה רק שערוריה אחת מרבות שנתגלו השנה. היא היתה האופיינית ביותר, ולכן זיכתה את צור בתואר איש הכלכלה של תשכ"ו. אך היא לא עלתה על השערוריה של סומרפיי, או על השערוריה של חברת **אפריים אילין**. בכל מיקרה נתנה הממשלה ערבויות ומענקים עצומים מכספי המדינה כדי לבטח ולהעשיר אנשים פרטיים, שלא גילו כשרון כלכלי.

כדי לחפות על מקורי המחלה — חוסר התכנון והשיטה האבסורדית של הממשלה — הופנה זעם הציבור כלפי העובדים, תוספת הווקר חוסלה למעשה, תביעות העובדים, ביניהן תביעות הגיוניות וצודקות, נדחו בזעם על ידי ההסתדרות, הורוע המבצעת של הממשלה בשטח העבודה, בהנהגת **אהרון בקר וירוחם מישל**. כתוצאה מעירעור אמון הפועלים בהסתדרות פרצו בתשכ"ו שורה של שביתות, שהפכו מרכיב בולט בתמונת תשכ"ו: שביתת פועלי ארגמן, שביתת עובדי נמל חיפה, השביתה בנמל אשדוד. הפעלת אלות המשטרה נגד הפגנת האחד במאי של המובטלים שאדוד הוסיפה גחן נוסף לתמונה זו.

אמנות

דויד פלומבו

חיים ומות בברזל

למרות שבארץ הזאת יש מוזיאונים מפוארים ומשוכללים עד קצה גבול היכולת, ולמרות גל של גלריות חדשות, שנפתחו בשנת תשכ"ו, כשרובן מנוהלות, משוסמה, על ידי נשים, לא התגלה השנה שום כוכב חדש בשדה האמנות של ישראל.

בכל עשרות התערוכות של הציירים הישראליים, כולל התערוכה השדופה של אמני ישראל, היו שני ציירים שהתבלטו, איכשהו, מוכרים מאוד: האחד, **ראובן רובין**, שהציג תערוכה יכולת, הראה שוב את סיגונו ה' מיוחד במינו, ולמרות שרוב תמונותיו טוב' לות מעודף מתקתקות, וראייה אידיאלית מדי של דברים, הריהו בכל זאת צייר שהתפתח בארץ, ואופיה המיוחד הוא הוא המשתקף בכל ציוריו. ראובן, בניגוד לרוב הציירים הישראליים, הוא צייר ישראלי אמיתי.



התערוכה השניה שהתבלטה בתשכ"ו ה' תה תערוכת הזכרון **לאייקה בראון**, שניספה בגיל צעיר, שבובות המתכת השור' עות שלו המשיכו לזעזע את הצופים באופן אישי ביותר.

לעומתם הציגו רוב הציירים חיקויים עלו' בים של אפנות הציור בעולם הגדול, ורבים מהם לא התביישו בחיקויים חובבניים. הם גילו את הקולאז' (הדבקה) והפופ ארט, אחרי שכל העולם כבר דש בהם. הם לא התביישו להציג יצירות מופשטות חסרות משמעות, תחריטים ברמה של תלמיד מתחיל וחיקויים גסים של ציירים ירוקעים.

בתוך השממה הזאת בלט שוב הצייר **יוסף ברגנר**, בקובץ הדפסים מקסים, אותו הוציא לאור השנה. הקובץ, הנקרא מסעי הבארן רוטשילד לפלשתינה, הוא מסע בתוך עולם דמיוני וקסום של ביצות ומגורות נפט, כשהבארן רכוב על סוס, לבוש בנטון התקופה. תמונות אלה שוב הצביעו על העובדה המפליאה, שווקא הטובים בציירי הארץ, כברגנר ו**מרדכי ארדון**, למשל, הם בין הבודדים המצטיירים רק נושאים עבריים ויהודיים, החל באחירתה המיסטית של הקבלה, ועד להתיישבות החלוצית, כשהם מצליחים להפוך אותם ליצירות אמנות נפלאות.

מדכאת היתה התערוכה של הארכיטקטורה בישראל, בה הוצגו, בצילומים מרהיבים, כל המחלבים של האדריכלים הישראליים, שהחמיצו את ההזדמנות הבלתי חוזרת ליצור סיגונו חדש בארץ חדשה, הקימו, במקום זאת, מפלצות בטון שיגרתייות.

אחד המאורעות היפים של השנה, היה פתיחת האגף לנוער שבמוזיאון ישראל, בו ניתן לבנינוער, בהנהלתה רבת ההשראה של **אילנה גורדון**, לפתח את כשרונותיהם האמנותיים והיווה את הסיכוי הראשון לחנך דור חדש לתרבות, אמנות ויופי. אחד ה' מאורעות המצעירים של השנה: סגירת אגף זה מקץ כמה חודשים. הסיבה — חוסר תקציב. ההפתעות האמנותיות היו השנה ווקא בשטח הפיטור, הפסל **מתניה אכרמסון** הציג פסלי אבן מלאיכות, הפסל **בקי שורץ** הוכיח כיצד אפשר לפתור את בעיית התאמתם של פסלים לנוף האופף אותם, באמצעים מודרניים לגמרי, ביצרו פסלי מתכת מלוטשים (מנירוסטה ומאלומיניום, אשר הוצגו השנה בהצלחה מרובה בביאנלה בתונציה), שבהם משתקפים החלקים השונים זה בזה, ובכולם משתקף הנוף, הופך חלק מן הפסל. התבלטו בבניין הכנסת החדש הפסלים **דני קרוואן**, שבנה קיר אבן מפוסל, מלא התרחשויות, ומכולם בלט הפסל **דויד פלומבו**, ביצרו שער ברזל לכנסת, בסיגונו האופייני, בו יצר גם פסלים, מנורות ופמוטים, בשמרו על התיספוס הראשוני של המתכת, העשויה זיוזים גסים, אשר נתגלו לה תחושה של צמיחה מתמדת.

למרבה השרגויה, התפרסם עלומבו עוד לפני חנוכת הכנסת ושעריה ברזל שלה. הפסל, איש השנה, שהפיה חיים עצמאיים בברזל, מצא בברזל את מותו, כאשר נתקל בנסעו בכביש, כשרשרת מתכת אשר הוא עצמו הלחים, זמן קצר לפני כן.